

ADALÉKOK A MISKOLCI SZUBURBIA LEHATÁROLÁSÁHOZ

KRISTÓF ANDREA-KÓKAI SÁNDOR

ADNEXUMS TO THE DETERMINATION OF MISKOLC'S SUBURB REGION

The socio-economic, infrastructural and environmental impacts of the suburbanization process are unexplored in suburbs of Miskolc. In-depth investigation and exploration did not happen about specifics of Miskolc's suburbanization process or the horizontal extension of the exact demarcation. In our study, we have attempts to define the separation of Miskolc suburbia in connection with ten statistical data sets. In our study, 39 municipalities in the district of Miskolc and Alacska, Boldva, Széksző and Sajószentpeter settlements were included. The north-east and south of the city of Miskolc developed its suburbs, which is closely linked to the city's economy, the society and services. The first group of suburbia settlements in Miskolc (certain suburban municipalities) included seven municipalities, the second group (uncertain suburban municipalities) included seventeen settlements. The further development of suburban settlements largely depends on the development of Miskolc, in particular labor utilization, commuting and living area aspects. The third group of settlements (19 settlements) clearly stated that it does not belong to Miskolc's suburbs. The Miskolc related duality of suburban settlements - in our opinion - will persist in the future, and the expected social and economic processes will only influence the degree of further differentiation, speed and pace.

BEVEZETÉS

A magyarországi szuburbanizációhoz kapcsolódó társadalmi-gazdasági változások egzakt mérését, a folyamat horizontális és vertikális terjedését reprezentáló egyes elemek jelentőségét tekintve, még nincs konszenzus a hazai társadalomtudományok között. Mindazok ellenére sem, hogy az általános sajátosságokat a geográfusok (ENYEDI, 1988, TÍMÁR 1999, TÓTH 1988) feltárták, mind demográfiai (DÖVÉNYI 2007, BAJMÓCY 2006, CSANÁDI – CSIZMADY 2002, TÓTH 2008), mind szociálgeográfiai (BERÉNYI 1992, 2003, CSÉFALVAY 2008), mind gazdasági és infrastrukturális szegmensek alapján (DÖVÉNYI–KOVÁCS 1999, GULYÁS 2009, HARDI 2012).

Más prioritások mentén haladva, a szociológusok az urbánus társadalmi csoportok városon belül zajló, ill. a rurális terekhez kapcsolódó mozgásfolyamatainak eredőjéről, motiváltságáról és irányáról szintén jelentős szuburbanizációs kapcsolatrendszereket elemeztek és tártak fel (KONRÁD – SZELENYI 2000, ANDORKA 2003, FERGE 2002). A szuburbanizáció folyamatában részt vevő egyének és csoportok megítélése és befogadása szinte minden kutatónál eltérő, ezért fogalmára sokféle és összetett magyarázatok születtek (KOC SIS 2000). A kutatók egy csoportja kizárja az alacsony társadalmi státuszú csoportokat a szuburbanizációból (NÉMETH 2011, HARDI 2012). Az alacsony társadalmi státuszú csoportok megítélésének bizonytalanságát fokozza, hogy migrációjuk gyakran túllépi a hazai nagyvárosok körül kialakult agglomerációkat – mint tényleges települési téregységeket –, melyek azonban nem fedik le a szuburbákat, attól pozitív vagy negatív irányban eltérnek.

Az elmúlt években, a kutatásokban új dimenzióként jelent meg a szuburbanizáció egy sajátos mozgásjelenségének értelmezése: a nagyvárosok közigazgatási határain belüli migráció (BAJMÓCY 2015, KÓKAI 2006, CSÉFALVAY 2008, KRISTÓF 2015), amely

vitathatatlanul szegregációt eredményez ennek a társadalmi megítélés szerinti pozitív (lakóparkok), ill. negatív (gettók) megjelenési formáival egyaránt (*LADÁNYI - SZELÉNYI 1997, PERCZEL 2003*). Mindezek hatással vannak a szuburbanizáció „erejének” megítélésére, valamint a nagyvárosaink körül kialakult szuburbiák lehatárolására. Tanulmányunkban az utóbbi témakörhöz kapcsolódóan mutatunk be néhány lehetséges alternatívát a miskolci szuburbia tekintetében.

1. A MISKOLCI SZUBURBIA LEHATÁROLÁSÁNAK STATISZTIKAI ELEMELI

Miskolc városhoz kapcsolódó szuburbanizációs folyamatok vizsgálata nem örvend széles körű népszerűségnek a kutatók körében, miközben a nagyváros fajsúlyos társadalmi problémáira adhatna objektív válaszokat. Nem történt meg a szuburbanizációs folyamat miskolci specifikumainak mélyreható vizsgálata és feltárása, de ezek horizontális kiterjedésének egzakt elhatárolása sem (*KRISTÓF 2013*). Elegendő arra a tényre utalnunk, hogy az eddigi kutatások során a miskolci szuburbiához tartozó települések száma egy, kilenc, illetve huszonnégy között változott (*NÉMETH 2011, HARDI 2012, BAJMÓCY 2003*). A legfrissebb kutatás szerint tizenkét (5+7 db) településre terjed ki a miskolci szuburbia (*MÁRKUS 2015*).

A települések besorolását tekintve 10 statisztikai – a szuburbanizációs folyamat egy-egy szegmensét markánsan kifejező – mutató alapján érzékeltetjük a problémakör bonyolultságát és teszünk kísérletet a miskolci szuburbia lehatárolására. Vizsgálatainkba a miskolci járás 39 települését, valamint Alacska, Boldva, Szikszó és Sajószentpéter településeket vontuk be. Ez utóbbiakat azért, mert a 2014. évi új KSH lehatárolás szerint a miskolci agglomeráció települései (*VIDA 2014*). Bevontuk a vizsgálatba Muhit, egyrészt a miskolci statisztikai kistérség települése, másrészt a korábbi kutatások és a terepbejárásunk/helyismeretünk alapján e településen is szuburbanizációs hatásokat sejtettünk. A fentiek alapján vizsgálatainkat összesen 44 településre terjesztettük ki (*lásd 1. ábra*). A statisztikai mutatók részletes elemzése előtt mindenképpen fontos a miskolci agglomeráció lehatárolásának módszertani, településeinek besorolási problémakörével foglalkozni.

2.1. A MISKOLCI AGGLOMERÁCIÓ

A miskolci agglomeráció paradoxonnak tűnik, mert az agglomerációt kialakító társadalmi-gazdasági folyamatok iránya ellentétes a szuburbanizációs folyamatokéval. Azt azonban szükséges hangsúlyozni, hogy milyen statisztikai elemek (mutatók) alapján (pl. népességszám növekedés, felsőfokú végzettségűek száma, általában pozitív vándorlási egyenleg, ingázás, lakásállomány növekedése stb.) rajzolnak agglomerációkat. Természetesen ez egy funkcionális, valós térkapcsolati rendszeren alapuló lehatárolás, azonban az agglomerációkban zajló folyamatokat sem időben, sem térben nem tudjuk csak a statisztikai adatok alapján szétválasztani, a tekintetben hogy melyek mutatják kizárólag az agglomerációs és melyek a szuburbanizációs tendenciákat (pl. egy település lakónépessége növekedhet agglomerációs és a szuburbán hatásra is). Mindezek ellenére a magyarországi nagyvárosokhoz kapcsolódó agglomerációk az egyik legfontosabb

alappillérei – az agglomeráció települései a szuburbanizáció fő célterületei – a vizsgálatoknak (HARDI 2012, BAJMÓCY 2003, KÓKAI 2006).

Valér Éva 1991-94 közötti OTKA kutatási zárójelentésében a – harminc mutató alapján – lehatárolt magyarországi hat komplex agglomerációs térségek egyikeként tüntette fel a miskolci agglomerációt, melyhez 1970-ben és 1980-ban 33-33 települést, 1990-ben 55 települést sorolt be (VALÉR 1994). A 2003. évi agglomerációs lehatárolás során Miskolc és 12 település tartozott a miskolci agglomerációba (1. ábra). A miskolci agglomeráció településeinek ilyen mennyiségi változása önmagában is figyelemre méltó, de ettől fontosabb, hogy a 2011-ben tartott népszámlálás során már 39045 fő élt a 12 településen (1990-ben 37226 fő), miközben Miskolc népességszáma folyamatosan csökkent. Az agglomeráció települései kelet, északkelet irányban félkörszerűen vették körül a megyeszékhelyet. E települések gyarapodó lakosság száma arra utalhat, hogy Miskolc iparának leépülése, az ezzel járó munkanélküliség sokakat készített/készíthetett – megélhetési költségeinek remélt csökkentése érdekében – kiköltözésre a város szomszédságában fekvő településekre.

1. ábra: A miskolci agglomeráció területi változásai
Figure 1: The changes in the spatial agglomeration of Miskolc

Forrás: KSH adatok alapján, saját szerkesztés

A 2014. évi új KSH lehatárolás szerint már 36 település tartozott a miskolci agglomerációba (982 km², a megye területének 14%-a, 256713 fő, a megye népességének 38%-a). Az új agglomeráció népességének 63%-a a központban, 37%-a a vonzáskörzetben élt 2013. január 1-jén. Mindkét időpontban (2003, 2014) ugyanazzal a 10 mutatóval dolgoztak a kutatók, de a számítások során a normalizált mutatók értékeit átlagolták (VIDA 2014). Az új lehatárolásban látható jelentős településszám emelkedés oka leginkább az ingázás számottevő növekményében keresendő (TÓTH 2014). Az

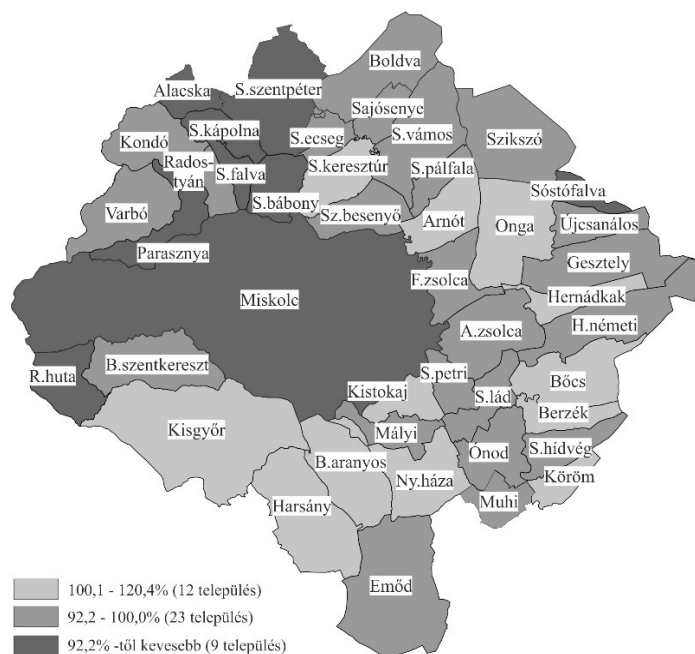
említett problémák részben kiküszöbölhetőek reprezentatív kérdőíves felmérések (empirikus vizsgálatok) segítségével, illetve új statisztikai mutatók bevonásával.

2.2. A NÉPESSÉGSZÁM VÁLTOZÁSA

A vizsgált településeken 2011. év elejére a tíz évvel korábbihoz képest csökkent a népesség száma (2001-ben 291446 fő, 2011-ben 271820 fő), de kisebb mértékben (6,7%-kal), mint a megyében (7,8%-kal). A vizsgált települések differenciálásának alapját a népességszám növekedés/csökkenés mértéke adta (2. ábra). Határértéknek a megyei átlagot tekintettük, s az alábbi eredményeket kaptuk:

- az első csoportba az a 12 település került, ahol népességgyarapodás volt jellemző, a legmagasabb értéket Hernádkak (20,4%-os gyarapodás) településen regisztrálták
- a második csoportban (23 település) már népességfogyás volt, de annak mértéke nem haladta meg Borsod-Abaúj-Zemplén megye átlagát
- a harmadik csoportot a megyei átlagtól erőteljesebb népességfogyást mutató települések (9 db) képezték, többek között Miskolc (16371 fő=(,9%-os csökkenés), a legnagyobb tényleges fogyás Répáshután volt, ahol 2011-ben a tíz évvel korábbi népesség 80,8%-a élt.

2. ábra: A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában
Figure 2: Population on 1 January 2011, as a percentage of the population on 1 January 2001

Forrás: KSH adatok alapján, saját szerkesztés

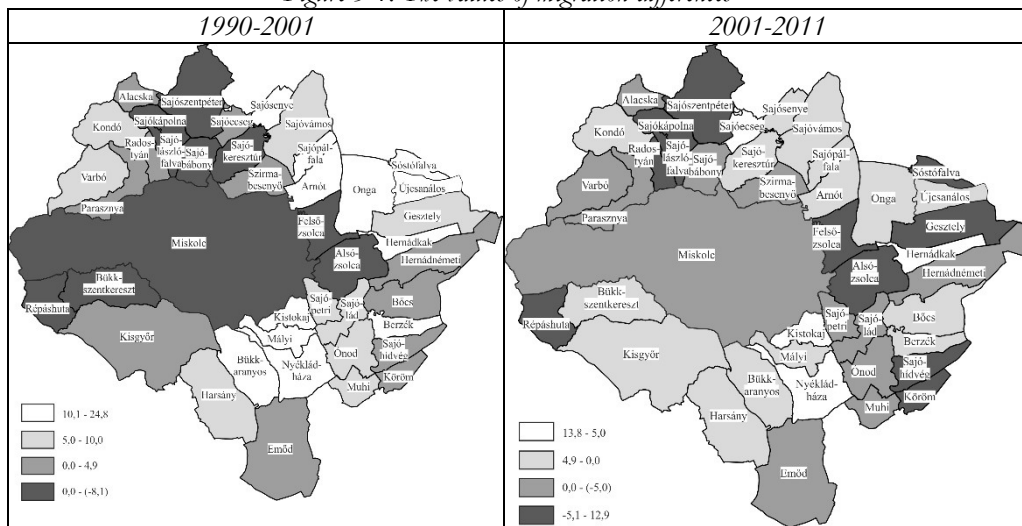
2.3. A VÁNDORLÁSI KÜLÖNBÖZET ÉRTÉKEI

A vándorlási különbszet minden szuburbanizációs-agglomerációs kutatás egyik meghatározó tényezője, mindkét esetben elvárható az adott településtől, hogy pozitív vándorlási egyenleggel rendelkezzen. Kutatásunk alapján megállapítható, hogy a vizsgált 44 település közül 1990-2001 között csak kilenc településnek volt negatív vándorlási mérlege, azonban 2001-2011 között ezen települések száma 26-ra emelkedett (3-4. ábra).

A vándorlási különbszet értékei alapján is négy csoportba soroltuk a településeket, de meggyőződésünk, hogy még azokról a településekről, amelyeknek a vándorlási vesztesége nagyobb volt 1990-2001, illetve 2001-2011 között, mint a megyei átlag (-0,5%, ill. -4,1%) sem jelenthető ki egyértelműen a szuburbanizáció hiánya. Ezen állításunkat alátámasztja, hogy mindkét időintervallumban többek között négy városi jogállású település (Sajószentpéter, Sajóbáony, Alsózsolca, Felsőzsolca), ill. három község is (Répáshuta, Sajólászlófalva, Sajókeresztúr) e csoportba került.

A legmagasabb pozitív vándorlási egyenleggel (az első kategória) rendelkező településekről (12, ill 4 db) sem állíthatjuk azonban teljes biztonsággal, hogy mindegyik szuburbán település (pl. Sóstófalva, Sajósenye, Újcsanáros, Berzék stb). A miskolci agglomeráció települései közül azok egy részénél, amelyek vándorlási nyeresége 1991-2011 között a legmagasabb értékeket érte el (5% felett), már lehetett szuburbanizációs népességyarapodás is, a szuburbanizáció azonban települési szinten ettől differenciáltabban zajlott, ezért mindenképpen települési szintű részletes vizsgálatokat igényel. A folyamat 2001-2011 között is zajlott, azonban gyengült és egy-két település kivételével az évtized végére teljesen kifulladás. Fenti hezitálásunkat részben magyarázza a további mutatók bevonásával kirajzolódó összkép is.

3-4. ábra A vándorlási különbszet értékei
Figure 3-4: The values of migration differences

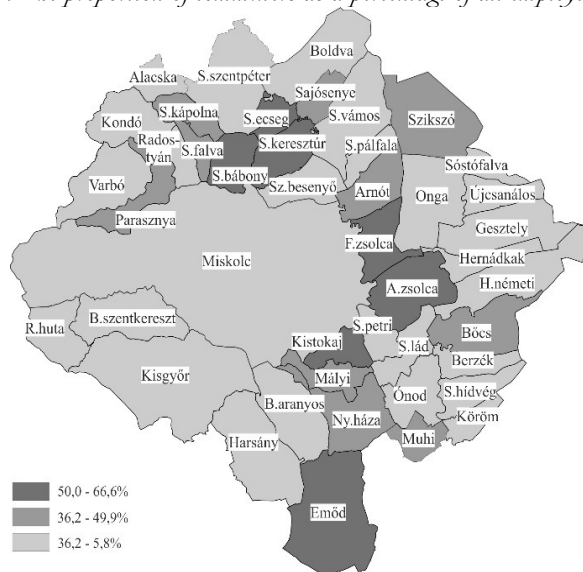
Forrás: KSH adatok alapján, saját szerkesztés

2.4. AZ INGÁZÁSI VISZONYOK

A szuburbanizáció és az ingázás kapcsolata a szakirodalomban hosszú ideje taglalt kérdés. Az ingázás az egyik legfontosabb statisztikai mutató, amely a központ és a környező települések szoros kapcsolatára utal. Mind a vonzáskörzetek, mind az agglomerációk és szuburbiai lehatárolásában mennyiségi és minőségi elemeit tekintve egyaránt kiemelt szerepet játszik. A rendszerváltozás a munkanélküliség megjelenését és az ingázók számának csökkenését eredményezte, az új évezredben azonban ismét növekedésnek indult (LAKATOS–VÁRADI 2009). Ezt mutatja, hogy a 2001-es adatok szerint Miskolcra 21146 fő ingázott, 2011-ben azonban már 25704 fő. A 21,6%-os növekedés egyik oka, hogy a rendszerváltozás átrendezte a munkahelyek térbeli szerkezetét, a munkaerő mobilabb lett, a szuburbanizáció miatt sok munkavállaló munkahelye ugyanabban a városban van, mint eddig, a lakóhelye azonban megváltozott (DÖVÉNYI – KOCSIS – TÓTH 2011). A két legelterjedtebb módszer az adatbázisok felhasználására, amikor az ingázók számát az összlakossághoz vagy a helyben foglalkoztatottak számához viszonyítják. A szuburbanizációs folyamatokat ezek is csak átvitt értelemben mutatják (5. ábra). A vizsgált települések differenciálását az eddigi gyakorlatunknak megfelelően végeztük el, az ingázók arányát az összes foglalkoztatott százalékában vizsgáltuk, s az alábbi eredményeket kaptuk:

- hét településen az ingázók aránya magasabb volt 51%-nál, azaz a foglalkoztatottak több mint fele munkavégzés céljából el kellett, hogy hagyja a lakóhelyét
tíz településen az ingázók aránya az összes foglalkoztatottból ötven százalék és a megyei átlag (36,2%) között változott
- a fennmaradó 27 településen az ingázók aránya a megyei átlag alatt maradt.

5. ábra: Az ingázók aránya az összes foglalkoztatott százalékában (2011)
Figure 5: The proportion of commuters as a percentage of all employees (2011)

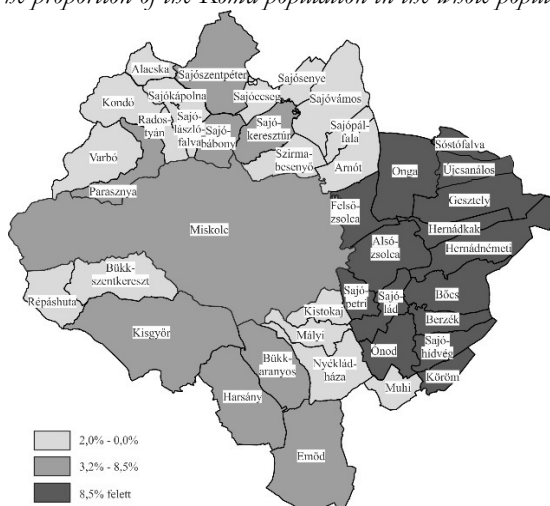

Forrás: KSH adatok alapján, saját szerkesztés

2.5. A ROMA NÉPESÉG SZÁMA

A várost szociális, megélhetési okokból elhagyó, alacsony státuszú csoportok is bekapcsolódtak az elmúlt két évtized lakóhely változtatásába. Annak a vitának az eldöntése, hogy ez szuburbanizáció-e vagy sem, nem a mi feladatunk. Az mindenképpen elgondolkodtató, hogy a megyei átlagtól (8,5%) magasabb roma népességgel rendelkező tizenhárom település mindegyike Miskolctól keletre helyezkedik el, homogén tömböt („roma szegénységi zóna”) alkotva (6. ábra).

6. ábra: A roma népesség aránya az össznépességből (2011)
 Figure 6. The proportion of the Roma population in the whole population (2011)

Forrás: KSH adatok alapján, saját szerkesztés

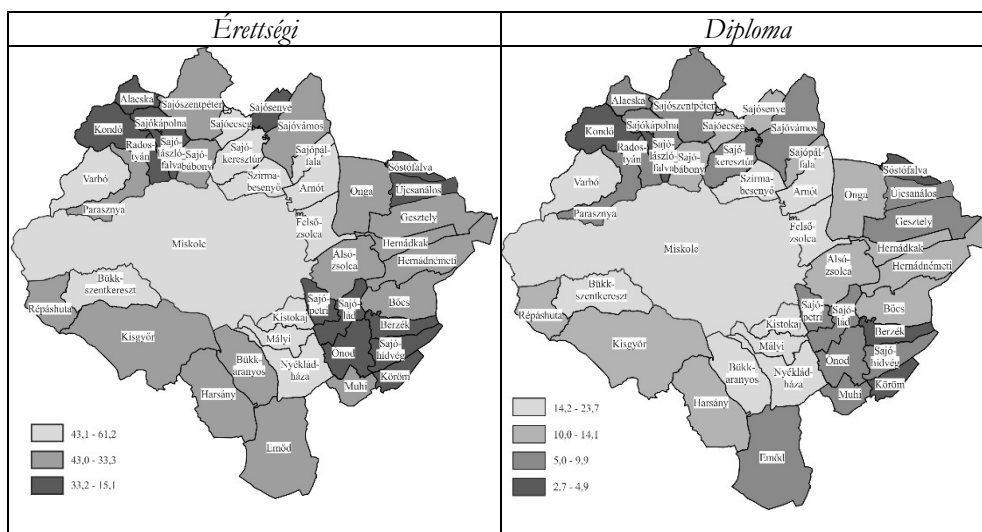
A roma etnikum magasabb arányú jelenléte mindenképpen befolyásolta a város körüli szuburbán folyamatok irányát, társadalmi differenciáltságát és területi-települési sajátosságait. A roma lakosság számában a hivatalos adatoktól eltér a Debreceni Egyetem kutatócsoportjának térképe, amely még súlyosabb értékeket mutat (PÉNZES 2014). Direkt hatás és közvetlen kapcsolat nincs a szuburbanizáció kiterjedése és a roma lakosság aránya között, de közvetett módon (pl. emocionálisan) befolyásolja a városból kitelepülők egy részének döntéseit. A fentiekben túlmenően e tényeket a demográfiai folyamatok értelmezésében (pl. népességnövekedés, természetes szaporodás, vándorlási egyenleg stb.), valamint az iskolai végzettség és az infrastruktúra fejlődésének értékelésében (pl. épített lakások száma stb.) is szükséges figyelembe venni.

2.6. AZ ISKOLÁZOTTSÁG ÉRTÉKEI

A népesség iskolázottsága nem mutat ugyan szoros kapcsolatot a szuburbanizáció mennyiségi értékeivel, azonban a szuburbán társadalom differenciáltságán túl területi különbségeket tárhat fel. Az iskolai végzettség tekintetében különösen a 18 év feletti lakosságból legalább érettségivel rendelkezők aránya, valamint a 25 év feletti egyetemi

vagy főiskolai diplomával rendelkezők aránya világít rá a települési szintű különbségekre.

7. ábra: Az iskolai végzettség differenciái (2011)
Figure 7: The level of educational differences (2011)

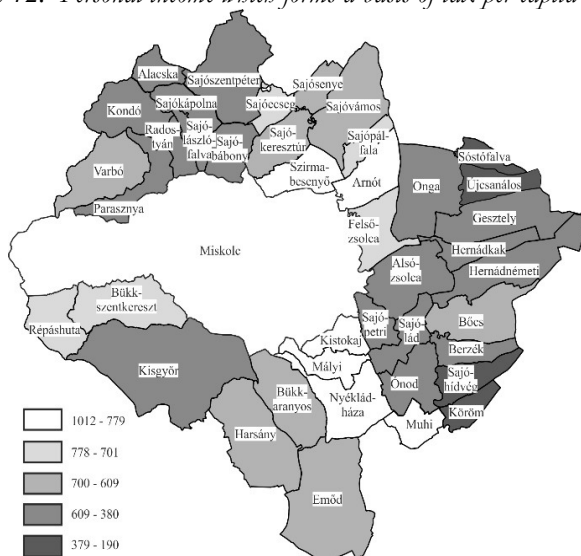
Forrás: KSH adatok alapján, saját szerkesztés

A legalább érettségivel rendelkező 18 év felettek aránya Miskolcon 61,2%, míg Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 43,1%, az általunk vizsgált településeken 15,1% (Köröm) és 58,8% (Mályi) között változott 2011-ben. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei átlagot tizenegy településen haladta meg az érettségizettek aránya, melyeket az első csoportba soroltuk. E települések közül hét esetében a lakosság több mint felének volt legalább érettségije, ezzel az értékkel meghaladták a vizsgált települések - Miskolc nélküli - átlagértékét (48,7%) is. Az érettségizettek számának alacsony értékei a másik pólust jelentik, ahol a lakosság maximum egyharmadának volt csak érettségit adó középiskolai végzettsége. Az ide tartozó tizenhat település lakóinál sem zárható ki a szuburbanizációs jellegű népmozgás, azonban ott nagy valószínűséggel az alacsony képzettségű társadalmi csoportoknak volt domináns szerepe. Területileg e települések mindegyike Miskolctól északnyugatra és keletre helyezkedik el (7. ábra).

A legmagasabb iskolai végzettséget jelentő egyetemi vagy főiskolai oklevéllel rendelkező 25 év feletti lakosok aránya hasonló szélsőségeket jelez. A diplomások aránya Miskolcon 23,7%, míg Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 14,2%, az általunk vizsgált településeken (42 db) 2,7% (Sóstófalva) és 23,1% (Kistokaj) között volt 2011-ben. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei átlagot 9 db településen haladta meg a diplomások aránya, melyeket az első csoportba soroltunk (7. ábra). E települések közül öt esetében a lakosság közel 20%-nak volt diplomája, ezek: Kistokaj (23,1%), Mályi (22,5%), Felsőzsolca (19,7%), Arnót (19,5%) és Nyékládháza (18,9%). A felsőfokú végzettségük számának alacsony értékeit a negyedik csoportba sorolt települések jelenítik meg, ahol a lakosság öt százalékának sem volt diplomája, megerősítve azt a feltételezésünket, hogy e települések esetében a szuburbanizáció nem valósult meg, az a

településeket (9 db), amelyekben a miskolci átlag 75-90 %-át érte el az SZJA alapot képező jövedelem a harmadik csoportba soroltuk, míg a fennmaradó 21 település lakóinak SZJA alapot képező jövedelme Miskolc átlagának 75%-a alatt maradt. Különösen tanulságos, hogy e csoportból Sóstófalván, Újcsalánoson és Sajóhidvégen 380 ezer forint alatt maradt az SZJA alapot képező jövedelem, míg Köröm esetében mindössze 190 ezer forintot ért el.

10. ábra: Az egy állandó lakosra jutó SZJA alapot képező jövedelem (2011)
Figure 12: Personal income which forms a basis of tax per capita (2011)

Forrás: KSH adatok alapján, saját szerkesztés

2.9. AZ ÉPÍTETT LAKÁSOK SZÁMA

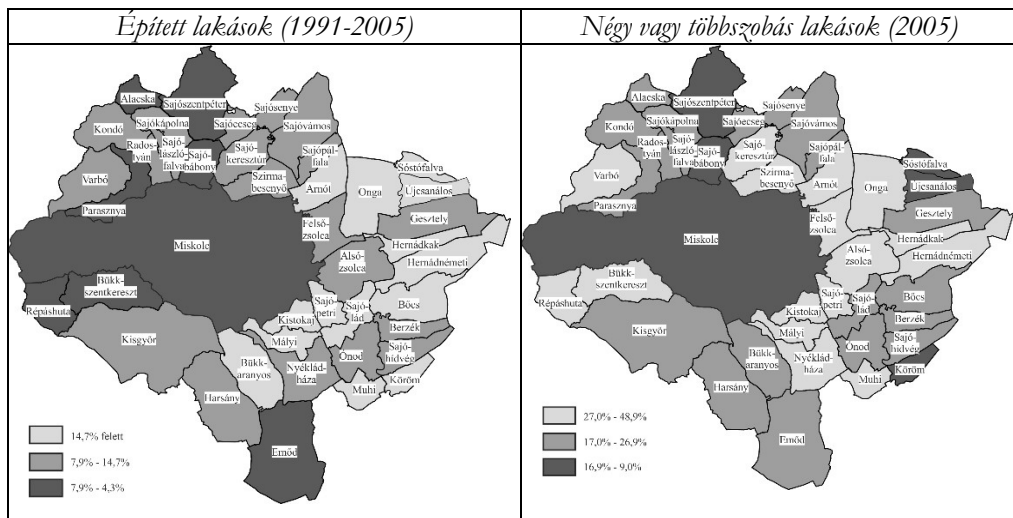
A szuburbán társadalmi-gazdasági változások egyik fontos leképezése az állandó változásban lévő – mind számbelileg, mind területi eloszlásban –, a lakónépesség mozgására és a területi dinamikára is utaló lakásállomány változása. A szuburbanizációs lakóhelyválasztás céltudatos döntés eredménye is, melyben a város helyett, már annak környéke élvez preferenciát, az élhetőségi maximum (pl. környezeti állapot, esztétikum stb.) elérése érdekében. E tekintetben tanulságos megvizsgálni az épített lakások számának, illetve minőségének alakulását is. Az 1990-es éveket követő szuburbanizációs folyamatok erősödésével a lakásállomány is dinamikus bővülést és területi változást mutatott. Az épített lakások komfortossága (víz, gáz, csatorna) és nagysága (szobaszám, alapterület) tekintetében már korántsem ennyire kedvező a helyzet.

Az épített lakások arányát tekintve 1991-2005 között a vizsgált negyvenegy település (Miskolc ez esetben is kimaradt a vizsgálatból, torzító hatása miatt) 2005. évi lakásállományának 14,7%-a épült (11. ábra). Az átlagtól magasabb volt a lakásállomány bővülése az első csoportba tartozó 14 településen, valamennyi közül a legmagasabb értéket (26,5%) Köröm érte el. A második csoport településeinek (20 db) lakásállomány

gyarapodása 7,9% és 14,7% között változott. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei átlagtól (7,9%) alacsonyabb értékkel csak hét település rendelkezett.

A lakásállomány gyarapodása – mint látjuk – önmagában ellentmondásosan jelzi a szuburbanizációs folyamatokat, ezért fontos egy minőségi mutató bevonása a vizsgálatba, ez a négy vagy több szobás lakások aránya a teljes lakásállományon belül. E tekintetben a vizsgált 41 település átlaga (Miskolc ismét kimaradt) 27%, ettől magasabbra az arány 16 településen emelkedett. Különösen Arnót, Kistokaj és Mályi értékei kimagaslóak, ahol a lakások 40-49%-ában volt minimum négy szoba. A miskolci átlag (12,3%) alatt maradt Sóstófalva négy szobás lakásainak aránya (9%), de Köröm, Sajóhidvég, Berzék, Újcsanálós, Parasznya, Sajókápolna, Sajószentpéter és Sajóbáony településeken is hús százalék alatti a négy szobás lakások aránya (11. ábra).

11. ábra: A lakásállomány jellemzői
Figure 11: The characteristics of housing stock

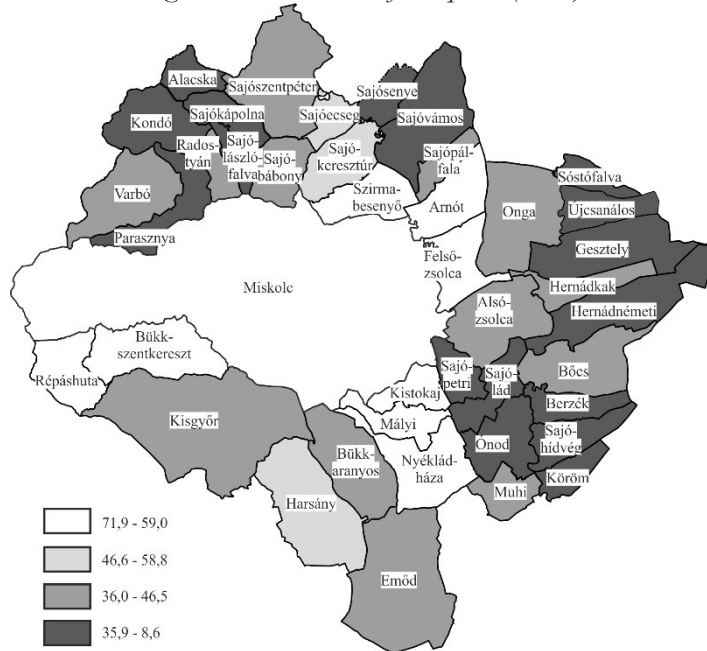
Forrás: KSH adatok alapján, saját szerkesztés

2.10. A VÁLLALKOZÁSOK SZÁMA

A gazdasági szuburbanizáció egyik igen fontos eleme lehet az ezer lakosra jutó működő vállalkozások számának alakulása, mind regionális, mind települési szinten. A működő vállalkozások számáról pontos adataink 2010-ből vannak, mely szerint Miskolcon 1000 lakosra 71,9 db működő vállalkozás jutott, a megyében 46,6 db. A vizsgált települések közül a miskolci értéket, csak Kistokaj (75,1 vállalkozás/1000 fő) értékei múlták felül, míg Arnót (70,7 vállalkozás/1000 fő), Répáshuta, (70,4 vállalkozás/1000 fő) Mályi (69,1 vállalkozás/1000 fő) és Felsőzsolca (67,2 vállalkozás/1000 fő) működő vállalkozásai erősen megközelítették a központi város adatait. Szirmabesenyő (62,7 vállalkozás/1000 fő), Bükk-szentkereszt (60,7 vállalkozás/1000 fő) és Nyékládháza (59,0 vállalkozás/1000 fő) emelkedett még ki magas vállalkozásűrűségi értékekkel. A második csoportba azok a települések (3 db) kerültek, ahol az 1000 lakosra jutó működő vállalkozások száma magasabb, mint a megyei átlag, míg a harmadik csoportba a Miskolci átlag felét elérő

tizenhárom települést soroltuk (12. ábra). Az általunk vizsgált települések közül a negyedik csoportba 15 települést soroltunk, ahol a vállalkozások száma nem érte el a miskolci átlag felét és a megyei átlag háromnegyedét.

12. ábra: A vállalkozások száma (2011)
Figure 12: The number of enterprises (2011)

Forrás: KSH adatok alapján, saját szerkesztés

3. A MISKOLCI SZUBURBIA

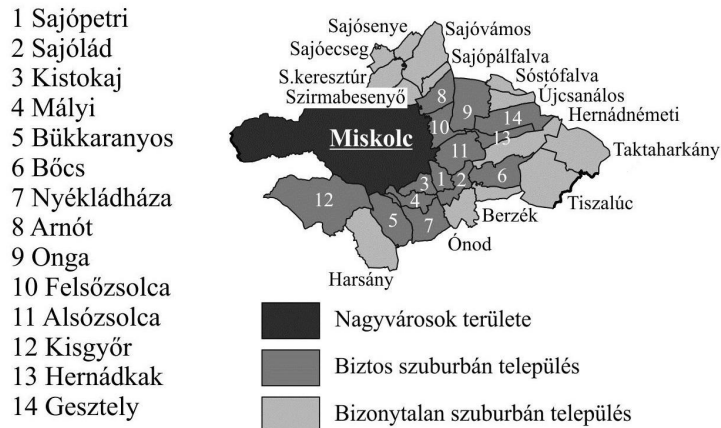
Az első kísérletek a miskolci szuburbia lehatárolására az ezredfordulót követően történtek. Németh Zsolt kutatásainak konklúziója, hogy Miskolcnak csak egyetlen szuburbán települése van (Bükkaranyos), s kilenc település alkotja az agglomerációját (NÉMET 2011).

Hardi Tamás kutatásai során három vidéki nagyvárosi (Győr, Pécs, Miskolc) agglomeráció szuburbanizációs folyamatait elemezte, különös tekintettel a lakóhelyi szuburbanizáció okaira és következményeire. A szuburbanizációt olyan folyamatnak tekintette, melynek során a városok az addigi beépítettségük határain túlnyúlnak. A környező, szuburbán települések pedig funkcionálisan összefüggenek a központi várossal, térben annak folytatásának számítanak. Vizsgálata Miskolc esetében a központi városon kívül 13 települést foglalt magába, s megállapította, hogy Miskolc szuburbája kilenc településre terjed ki (HARDI 2012).

Bajmócy Péter a vidéki Magyarország szuburbanizációs folyamatait vizsgálva Miskolc körül 14 db biztos szuburbán települést és 13 db bizonytalan szuburbán

települést határozott meg, ebből két településsel (Taktaharkány, Tiszalúc) átlépte a miskolci statisztikai kistérség és a miskolci járás határait is (BAJMÓCY 2003) (13. ábra).

13. ábra: A miskolci szuburbia települései Bajmócy P. szerint
Figure 13: The settlements of Miskolc suburbia (according Bajmócy P.)

Forrás: Bajmócy 2003

A Debreceni Egyetem hallgatója, Márkus Márton 12 statisztikai mutató alapján készítette el a szuburbanizációval érintett települések körének lehatárolását Miskolc vonatkozásában. Öt település (Arnót, Kistokaj, Mályi, Nyékládháza, Onga) esetében biztos szuburbán kapcsolatot, hét település (Bükkaranyos, Felsőzsolca, Harsány, Kisgyőr, Sajókeresztúr, Sajópálfala, Sajóvámos) esetében bizonytalan szuburbán kapcsolatot állapított meg (MÁRTON 2015).

ÖSSZEGRÉS

A Miskolcot körülvevő települések egy része túlzottan „távolinak” bizonyult (a földrajzi közelség ellenére) – különösen északnyugati és keleti irányban – a szuburbanizációs folyamat vonatkozásában, ezért véleményünk szerint a várostól északkeletre és délre alakult ki Miskolc szuburbiája, mely szorosan kapcsolódott a város gazdaságához, társadalmához és szolgáltatásaihoz. A miskolci szuburbia településeinek első csoportjába (biztos szuburbán települések) hét települést soroltunk, a második csoportba (bizonytalan szuburbán települések) tizenhét település került, még akkor is, ha e települések néhány vizsgált mutató tekintetében megfeleltek a legszigorúbb szuburbanizációs kritériumoknak is. A szuburbán települések további fejlődése nagyrészt Miskolc fejlődésének függvénye, elsősorban munkaerő-felhasználás, ingázás és lakóterület vonatkozásban. A települések harmadik csoportjáról (19 település) egyértelműen megállapítható, hogy nem tartoznak a miskolci szuburbiához (14. ábra). A vizsgált települések e csoportját – a demográfiai és gazdasági folyamatok, valamint az épített környezetbe történő beruházások volumene alapján – elkerülték a szuburbanizáció fő áramlási irányai, így egyre inkább ingázó falvakká és szegregáló településekké váltak, azaz nem tekinthetők a szuburbia részének. E települések

népesség-növekedését/stagnálását alapvetően a távolabbi településekről történő beköltözések táplálták.

14. ábra: A miskolci szuburbia
Figure 14: The Miskolc suburbia

Forrás: saját szerkesztés

A statisztikai adatainkból rajzolt térképek szemléletesen jelzik, hogy a vizsgált települések átlagánál magasabb státuszú lakók költöztek a miskolci szuburbia déli és nyugati szektoraiba. Ugyanakkor az átlagosnál alacsonyabb státuszú lakók költöztek a miskolci szuburbia északkeleti és keleti szektoraiba. Napjainkra a Miskolc körül kialakult szuburbia keleti – alacsony státuszú betelepülőket fogadó – kisvárosai (pl. Onga, Alsó- és Felsőzsolca stb.) és falvai komoly társadalmi-gazdasági problémákkal küzdenek. A Miskolchoz kapcsolódó szuburbán települések kettőssége – véleményünk szerint – a jövőben is tartósan fennmarad, s a várható társadalmi-gazdasági folyamatok csak a további differenciálódás mértékét, sebességét és ütemét fogják befolyásolni.

IRODALOM

- ANDORKA R.** (2003): Bevezetés a szociológiába. Osiris, Budapest.
- BERÉNYI I.** (1992): Az alkalmazott szociálgeográfia elméleti és módszertani kérdései. Földrajzi Tanulmányok. 22. Akadémiai Kiadó. pp. 18-20.
- BERÉNYI I.** (2003): A funkcionális tér szociálgeográfiai elemzése. Földrajzi Tanulmányok. 23. MTA FKI, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- BAJMÓCY P.** (2003): Szuburbanizáció a budapesti agglomeráción kívüli Magyarországon. Doktori értekezés, Szegedi Tudományegyetem.
- BAJMÓCY P.** (2006): A hazai szuburbanizációs folyamatok trendjei 2000 után. In: Csapó T.-Kocsis Zs. (szerk.): Agglomerációk és szuburbanizálódás Magyarországon. Savaria University Press, Szombathely, pp. 112–127.

- CSANÁDI G.–CSIZMADY A.** (2002): Szuburbanizáció és társadalom. *Tér és Társadalom* 3. pp. 27–55.
- CSÉFALVAY Z.** (2008): Kapuk, falak, sorompók - a lakóparkok világa., Budapest, 299 p.
- DÖVÉNYI Z.** (2007): A belföldi vándormozgalom strukturális és területi sajátosságai Magyarországon. *Demográfia*, L/4. pp. 335-359.
- DÖVÉNYI Z.–KOVÁCS Z.** (1999): A szuburbanizáció térbeni–társadalmi jellemzői Budapest környékén. *Földrajzi Értesítő*, 1–2., pp. 33–57.
- DÖVÉNYI Z.–KOC SIS K.–TÓTH J.** (2011): Népesedési jellemzők. In: Kocsis K.-Schweizer F. (szerk.): Magyarország térképekben. MTA FKI, Budapest. pp. 88-99.
- ENYEDI GY.** (1988): A városnövekedés szakaszai. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- FERGE ZS.** (2002): Elszabaduló egyenlőtlenségek. Budapest, Sík Kiadó. 487 p.
- GULYÁS L.** (2009): A magyar gazdaság története a rendszerváltástól napjainkig. In: Gulyás L. (szerk.): A modern magyar gazdaság története. Széchenyitől a Széchenyi-tervig. JATE Press-Szegedi Egyetemi Kiadó. pp. 175-188.
- HARDI T.** (2012): Győr, Miskolc és Pécs agglomerációja a vidéki szuburbanizációban In: Somlyódyne Pfeil E. (szerk.): Az agglomerációk intézményesítésének sajátos kérdései. Pécs, IDRResearch Kft. – Publikon Kiadó. pp. 15-41.
- KOC SIS J. B.** (2000): A szuburbanizáció jelenségének főbb elméleti megközelítései a városszociológia és más rokon tudományterületek irodalmában. *Tér és Társadalom*. 14. évf. 2-3. sz. pp. 311-321.
- KONRÁD GY. - SZELÉNYI I.** (2000): Urbanizáció és területi gazdálkodás. JGYTF. Kiadó, Szeged.
- KÓKAI S.** (2006): Adalékok a nyíregyházi településeggyüttes szuburbanizációs folyamatainak vizsgálatához. In: Csapó T. – Kocsis Zs. (szerk.): Agglomerációk és szuburbanizálódás Magyarországon. Savaria University Press, Szombathely, pp. 168-188.
- KRISTÓF A.** (2013): A miskolci szuburbia néhány jellemzője. In: Kókai S. (szerk.): Tanulmánykötet Dr. Dobány Zoltán főiskolai docens 60. születésnapjára. Nyíregyházi Főiskola, Nyíregyháza, pp. 199-213.
- KRISTÓF A.** (2015): Adalékok Miskolc külterületeinek sajátosságaihoz (In Press)
- LADÁNYI J-SZELÉNYI I.** (1997): Szuburbanizáció és gettósodás. *Kritika*. 7. sz. pp. 4-12.
- LAKATOS M.-VÁRADI R.** (2009): A foglalkoztatottak napi ingázásának jelentősége a migrációs folyamatokban. *Statisztikai Szemle* 87. pp.763–794.
- MÁRKUS M.** (2015): Szuburbanizációs folyamatok a Miskolci kistérségben. Egyetemi szakdolgozat. Debrecen, 55 p.
- NÉMETH ZS.** (2011): Az urbanizáció és a térbeli társadalomszerkezet változása Magyarországon 1990 és 2001 között. Ph.D disszertáció, PTE, Pécs, 242 p.
- PERCZEL GY.** (2003): Magyarország társadalmi-gazdasági földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest
- TÍMÁR J.** (1999): Elméleti kérdések a szuburbanizációról. *Földrajzi Értesítő* 1–2, pp. 7–32.

- TÍMÁR J.– VÁRADI M.** (2000): A szuburbanizáció egyenlőtlen fejlődése az 1990-es évek Magyarországon. In: Horváth Gy. - Rechnitzer J. (szerk.): Magyarország területi szerkezete és folyamatai az ezredfordulón. MTA RKK, Pécs. pp. 153–175.
- TÓTH J.** (1988): Urbanizáció az Alföldön. Budapest. Akadémiai Kiadó, 200 p.
- TÓTH J.** (2008): Térszerkezeti, népesség- és településföldrajzi tanulmányok. Pécs, 427 p.
- TÓTH G.** (2014): Az agglomerációk, településegységek lehatárolásának eredményei. Területi Statisztika 54. pp. 289-299.
- VALÉR É.** (1994): A magyarországi agglomerálódás folyamatának alakulása. OTKA kutatási zárójelentés. 12 p. Online hozzáférés: 2015. aug. 14.
- VIDA J.** (szerk.) (2014): Magyarország településhálózata 1. Agglomerációk, településegységek. KSH Budapest, p. 255.